

ОДНОС ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ – НА ПУТУ КА КВАЛИТЕТНО УСМЈЕРЕНОМ ПАРТНЕРСТВУ¹

Наташа Цвијановић²

Резиме

Један од врло важних индикатора квалитета предшколског васпитања и образовања представља поље односа породице и предшколске установе. Овај однос предуслов је за остваривање постављених задатака васпитања и образовања утврђених Програмом предшколског васпитања и образовања, због чега се у раду разматрају ставови васпитача и родитеља о узајамном односу у процесу васпитања и образовања њихове дјеце. Поред тога, представљени су и најдоминантнији облици партнерства предшколске установе и породице, када је, на основу резултата истраживања у коме је учествовало 572 родитеља и 811 васпитача из 42 предшколске установе у Републици Српској, утврђено да се најчешће партнерство веже за двосмјерну размјену информација између родитеља и васпитача о актуелним темама из установе, опитем напредовању дјетета и стварању позитивне средине за учење у кући. Све то указује на постојање више традиционалног приступа у односима предшколске установе и породице, који најчешће подразумијева пасивну улогу родитеља, ограничену на родитељске састанке и индивидуалне разговоре. Овакви резултати усмјерили су нас на преиспитивање и процјену потреба за наглашавањем различитих облика партнерства, чиме би се додатно унаприједили односи породице и предшколске установе. Тиме би се уједно створили бољи услови за одговор на бројне изазове са којима се савремена породица суочава, те створиле боље прилике за предшколску установу, која, као таква, може бити спремна да се прилагоди промјенама које се свакодневно јављају.

Кључне ријечи: партнерски однос, породица, предшколска установа, облици партнерства.

¹ Уводно излагање на конференцији „Истраживања у методикама васпитно-образовног рада: резултати и специфичности“ у организацији Филозофског факултета, Бања Лука, 23. 9. 2022. године

² Наташа Цвијановић је доктор педагошких наука и ванредни професор Педагошког факултета у Бијељини Универзитета у Источном Сарајеву. Електронска адреса: natasa.c09@gmail.com

Увод

Однос породице и предшколске установе мијењао се кроз вријеме. Овај однос зависио је од различитих фактора, као што је, на примјер, друштвена парадигма васпитања, политичка, економска и културолошка условљеност васпитања и слично (Свијановић, 2017). У традиционалним програмима предшколског васпитања и образовања, који су засновани на бихевиористичком схватању човјека, гдје се процес васпитања и образовања посматрао као планирано и осмишљено увјежбавање и навикавање ради усвајања одговарајућег модела понашања, гдје је тежиште на преношењу знања (трансмисији) од васпитача ка дјетету и гдје је позиција дјетета пасивна и рецептивна, димензија програма која представља сарадњу породице и предшколске установе најчешће се одвијала на иницијативу васпитача и вртића. Стара – традиционална образовна парадигма ставља родитеље у улогу пасивних посматрача, гдје су они подређени ауторитету институције (Цвијановић, 2022), те је овакав однос више ауторитативан и асиметричан (Petrović-Sočo, 2009). Родитељи су се повремено информисали о програму кроз кратке контакте, индивидуалне разговоре и родитељске састанке (Мојић, Радетић Ловрић, Унчанин, 2020), па такав вид сарадње није подразумијевао заједничку одговорност.

За разлику од традиционалних програма, у савременим, хуманистичко-развојним програмима сарадња са родитељима обострано је иницирана, и у њој доминира симетричан, демократски однос, гдје родитељи учествују у креирању програма (Petrović-Sočo, 2009). Улога родитеља важна је у свим активностима предшколске установе, тако да су родитељи активни учесници у раду предшколске установе, стварајући истинско партнерство и боље прилике и услове за добробит дјецe.

Исто тако, Европски оквир квалитета у предшколском васпитању и образовању (European Commission, 2019), као један од врло важних принципа који могу да обезбиједe висококвалитетно образовање у раном дјетињству и бригу за сву дјецу и њихов развој, препознаје учешће родитеља као партнера у раду предшколске установе. Овај однос је од суштинског значаја, јер породица је најважније мјесто за дјецу која расту и развијају се, а родитељи (и старатељи) одговорни су за добробит, здравље и развој сваког дјетета. Тако је, на примјер, међународна асо-

цијација Step by Step (ISSA) предложила дефиницију квалитетне педагошке праксе која препознаје и наглашава важност улоге васпитача који воде и усмјеравају дјецу док уче и истражују (Tankersley et al., 2012), као и партнерског односа са породицом, али и друштвеном заједницом. Како је један од врло важних индикатора квалитета предшколског васпитања и образовања однос породице и предшколске установе, наш истраживачки задатак усмјерен је на сагледавање најдоминантнијих облика партнерства предшколске установе и породице у предшколским установама Републике Српске, као и на утврђивање ставова васпитача и родитеља о партнерству и узајамном односу у процесу васпитања и образовања дјете.

Метод

Кроз организовано сервеј истраживање настојали смо испитати свеукупност партнерског односа васпитача и родитеља. До постављеног циља дошли смо преко постављених задатака истраживања:

- утврдити најдоминантније облике партнерства предшколске установе и породице;
- установити ставове васпитача, стручних сарадника и родитеља о партнерству и на основу тога процијенити какве су потребе за новим садржајима партнерства.

Приликом испитивања кориштена су два инструмента: *Упитник за васпитаче о партнерству предшколске установе и породице* и *Упитник за родитеље о партнерству предшколске установе и породице*. На основу самопроцјене васпитача и родитеља, прикупљени су подаци о најдоминантнијим облицима партнерства предшколске установе и породице, као и ставови родитеља и васпитача о партнерству. Конструкција инструмената утемељена је на претпоставкама типологије активности укључивања родитеља у образовање дјете Џојси Епстајн (Epstein, 1995) у којој прва два типа идентификују односе у кући који су у вези са образовањем (тип 1 – родитељство, тип 2 – комуникација са предшколском установом), друга два типа заснована су на сарадњи са предшколском установом која укључује динамичну комуникацију и активно учешће у активностима установе (тип 3 – волонтирање, тип 4 – подршка код куће) и задња два типа односе се на заговарање на

нивоу шире заједнице (тип 5 – доношење одлука, и тип 6 – сарадња са друштвеном заједницом). Васпитачи и родитељи су, користећи петостепену скалу Ликертовог типа, износили своје ставове о партнерству, а ајтеми су процјењивани бројевима од 1 до 5, означавајући степен слагања са тврдњом, гдје је број 1 означавао *неслагање*, а број 5 *нарочито слагање*. Испитивањем поузданости инструмента који су користили васпитачи утврђено је да је Алфа Кронбах (*Alpha Cronbach*) коефицијент унутрашње сагласности врло висок ($\alpha = 0,92$), као и за инструмент који су користили родитељи ($\alpha = 0,95$).

У истраживању у 42 предшколске установе у Републици Српској учествовало је 811 васпитно-образовних радника и 572 родитеља.

Резултати

Како бисмо утврдили који су то најдоминантнији облици партнерства породице и предшколске установе, ослонили смо се на Програм предшколског васпитања и образовања који се користио у предшколским установама када је вршено истраживање (Спасојевић и сар., 2007). То је програм који је донесен 2007. године и који наглашава важност оријентације на кооперативно учење и интеракцију са окружењем, као и партнерство са породицом.

Нудећи одговоре рангирањем (од један до три), васпитачи су навели да се у пракси највише користе дневни неформални контакти, индивидуални и групни разговори и писмена обавјештења, а то су облици сарадње који по претходно наведеној типологији припадају типу 2 (комуникација са васпитно-образовном установом).

Табела 1.

Облици сарадње у предшколској установи на основу процјене васпитача, изражени рангом

Облици сарадње дефинисани Програмом	1	2	3	Укупно
1. Дневни неформални контакти	587	76	43	705
2. Индивидуални и групни разговори и дискусије	136	253	79	468
3. Писмена обавјештења и контакти	12	111	185	308

Облици сарадње дефинисани Програмом	1	2	3	Укупно
4. Обавјештења путем паноа за родитеље	39	136	105	280
5. Изложбе радова дјецe	27	106	108	241
6. Посјете породици, односно родитеља групи	2	26	68	96
7. Васпитно-образовне активности са родитељима (радионице за родитеље)	20	63	99	182
8. Образовање за одговорно родитељство	3	12	92	107
9. Учешће родитеља у родитељским одборима и савјетима и сл.	6	26	32	64

Ако наведене облике сарадње разврстамо у свих шест типова сарадње, на основу средње вриједности можемо уочити да и родитељи наглашавају израженост сарадње која се односи, прије свега, на комуникацију (табела 2), с тим да овај тип родитељи нешто више наглашавају.

Табела 2.

Израженост облика сарадње разврстаних по типовима сарадње на основу процјене васпитача и родитеља (средње вриједности)

	Тип 1	Тип 2	Тип 3	Тип 4	Тип 5	Тип 6
Васпитачи	21,67	24,44	15,36	18,00	18,14	19,64
Родитељи	20,16	24,60	14,72	15,80	15,49	18,05

Сљедећи истраживачки задатак био је усмјерен на утврђивање ставова васпитача, стручних сарадника и родитеља о партнерству. На темељу овако постављеног задатка, изнесена је претпоставка да између ставова васпитача и ставова родитеља о партнерству постоји разлика, односно да родитељи и васпитачи другачије виде и доживљавају димензију предшколског програма која се односи на партнерство породице и предшколске установе, за шта је кориштена непараметријска техника Ман–Витнијев U-тест, будући да Колмогоров–Смирнов тест није потврдио нормалност дистрибуције. Анализом резултата уочили смо да је од шест типова партнерства код свих тест утврдио значајне разлике

у ставовима васпитача и родитеља, изузев код типа 2 (комуникација), што значи да и родитељи и васпитачи једнако доживљавају комуникационе односе (Табела 3).

Табела 3.

Процијењени типови партнерства и значајност разлика по Ман–Витнијевом U-тесту

	Тип 1 – родитељ- ство	Тип 2 – комуни- кација	Тип 3 – волон- тирање	Тип 4 – подршка	Тип 5 – доношење одлука	Тип 6 – сарадња, заједница
Z	-4,742	-1,402	-2,309	-8,073	-8,743	-4,857
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,000	0,161	0,021	0,000	0,000	0,000

Износ вјероватноће код типа 2 је 0,161, што нам говори да резултат $Z = -1,402$ није значајан, док су за све остале вриједности Z разлике значајне, будући да је износ вјероватноће (sig.) мањи од 0,05.

Расправа

Увид у наведене резултате упућује на својеврсне специфичности и тенденције у партнерским односима родитеља и васпитача у предшколској установи. Утврђено је да се најчешће партнерство веже за двосмјерну размјену информација између родитеља и васпитача (о актуелним темама из установе, општем напредовању дјетета и стварању позитивне средине за учење у кући), што, по типологији Епстајнове, припада типу 2 (комуникација са предшколском установом). Тиме су поновљени налази из претходних студија на овом подручју (Šućur, 1980; Dmitrović, 1989; Prvčić, 1993; Jurić, Maleš, 1994, према: Basta, 2008) које потврђују да је управо комуникација као подручје сарадње васпитача и родитеља била најдоминантнија и најприсутнија и прије пола вијека. Све то указује на постојање више традиционалног приступа у односима предшколске установе и породице, који најчешће подразумева пасивну улогу родитеља, ограничену на родитељске састанке и индивидуалне разговоре.

Наши резултати указују и на чињеницу да родитељи и васпитачи другачије гледају на партнерске односе, изузев усаглашеног става у погледу доживљаја комуникације. Иако актуелни Програм предшколског васпитања и образовања карактерише, поред осталог, и наглашено партнерство са породицом и дјеловање на саморазвој и осамостаљивање дјецe, резултати указују на недовољну и неадекватну примјену димензије програма која се односи на партнерство. Васпитачи садржаје партнерства иницирају, а потом и остварују поједностављено, будући да се не користе сви понуђени облици сарадње. Исто тако, то се рефлектује и на родитеље, који у тако постављеном односу сумњају у своју спремност за партнерски однос, што уједно може бити разлог и родитељске немотивисаности за заједничко дјеловање са предшколском установом (Свијановић, 2017). И налази других истраживања потврђују различите перспективе родитеља и васпитача у процесу партнерства, када родитељи заузимају одбрамбени став, а васпитачи настоје да заштите своје професионалне компетенције (Pavlović Breneselović, 2012, 2013; Lawrence-Lightfoot, 2003; Hargreaves, 2001). Један од разлога за овакве резултате може лежати у различитом сагледавању сврхе укључивања и улоге родитеља у раду предшколске установе.

Закључак

Како би се на најбољи начин остварили постављени задаци васпитања и образовања утврђени Програмом предшколског васпитања и образовања, неопходно је преиспитивање и процјена потреба за различитим облицима партнерства породице и предшколске установе. Предшколска установа треба да користи различите активности којима се може унаприједити процес изградње партнерских односа између породице и предшколске установе. Неопходно је подржавање иновативних садржаја партнерства, као што су: педагошко образовање (предавања, радионице), волонтирање, заједничке активности, учешће родитеља у планирању, у организовању различитих манифестација, укључивање у уређење простора предшколске установе и слично. Потреба укључивања родитеља у непосредно живљење дјецe у предшколској установи постаје императив, јер само тако можемо одговорити на потребе данашње дјецe, али и родитеља. Предшколска установа мора промијени-

ти своју перспективу и приступ и оснажити родитеље за укључивање у различите видове партнерства, притом водећи рачуна о томе да предшколска установа не може замијенити породицу, већ чини допуну и проширује улогу васпитања, а родитељима пружа подршку у остваривању родитељства, са пуним разумијевањем њихових потреба (Цвијановић, 2022).

Поред наведеног, оно што се наметнуло као закључак свакако јесте потреба за додатном едукацијом васпитача за истинско партнерство, али и организовање и креирање програма партнерства за родитеље. Едукацијом, како васпитача, тако и родитеља, ојачаћемо њихове способности да равноправно учествују у партнерском процесу, јер боље познавање партнерских односа може помоћи како родитељима у оснаживању родитељске улоге и сопствених педагошких компетенција, тако и васпитачима у бољем приступу и избору метода, поступака и активности у сложеном процесу васпитања и унапређивања дјечјег развоја.

Литература

- Basta, S. (2008). Stavovi učitelja razredne nastave o roditeljskim sastancima, *Collected papers of 2nd Scientific research symposium: Pedagogy and the knowledge society*, Volume 2, Zadar: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Свијановић, Н. (2017). Društvena paradigma ranog vaspitanja i porodica, *Nova škola XII* (1), 149–168. <https://doi.org/10.7251/NSK1701149C>
- Цвијановић, Н. (2017). *Предшколски програм и дјечији развој*. Завод за уџбенике и наставна средства.
- Цвијановић, Н. (2022). *Методичке основе институционалног предшколског васпитања и образовања*. Педагошки факултет у Бијељини.
- Epstein, J. L. (1995). School/family/community partnerships: Caring for the children we share, *Phi Delta Kappan*, 76(9), 701–712.
- Epstein, N. B., Baldwin, L. M., Bishop, D. S. (1983). The McMaster Family Assessment Device, *Journal of Marital and Family Therapy*, Vol. 9, No. 2, 171–180.
- Epstein, J. L., Sanders, M. G., Simon, B. S., Salinas, K. C., Jansorn, Rodriguez N., Voorhis, V., Frances L. (2002). *School, Family, and Community Partnerships: Your Handbook for Action*. Office of Educational Research and Improvement.
- European Commission (2019). Council Recommendation on High-Quality Early Childhood Education and Care Systems (2019/C 189/02), *Official Journal of the European Union*.
- Hargreaves, A. (2001). Emotional Geographies of Teaching. *Teacher College Record*, 103(6): 1056–1080. <https://doi.org/10.1111/0161-4681.00142>
- Hoover-Dempsey, K. V., & Sandler, H. M. (1995). Parental involvement in children's education: Why does it make a difference?. *Teachers college record*, 97(2), 310-331.
- Lawrence-Lightfoot, S. (2003). *The Essential Conversation: What Parents and Teachers Can Learn from Each Other*. Balantains Book.
- Мојић, Д., Радетић Ловрић, С., Унчанин, Г. (2020). *Програм за унапређење партнерства са породицом – програм одговорног родитељства*. Министарство просвјете и културе Републике Српске.
- Мојић, Д. (2017). Roditelj – partner u savremenoj predškolskoj ustanovi. *Nova škola XII*(1). 224–238. <https://doi.org/10.7251/NSK1701224M>

- Pavlović Breneselović, D. (2012). *Od prirodnih neprijatelja do partnera. Sistemski pristup odnosu porodice i javnog vaspitanja*, Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Pavlović Breneselović, D. (2013). *Partnerstvo porodice i škole kao dimenzija kvaliteta obrazovanja. Kontroverze učešća roditelja u odlučivanju u školi*, <https://www.researchgate.net/publication/236974724>
- Petrović-Sočo, B. (2009). Značajke suvremenog naspram tradicionalnog kurikulumu ranog odgoja. *Pedagogijska istraživanja*, 6(1–2), 123–138. <https://hrcak.srce.hr/118104>
- Rangelov-Jusović, R. (2007). *Od saradnje ka partnerstvu*. COI Step by Step.
- Sameroff, A. J., Seifer, R. (1983). Familial Risk and Child Competence. *Child Development*. 54(5), 1254–1268.
- Спасојевић, П., Прибишев Белеслин, Т., Николић, С. (2007). *Програм предшколског васпитања и образовања*. Министарство просвете и културе Републике Српске, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Tankersley, D., Brajković, S., Handžar, S. (2012). *Koraci prema kvalitetnoj praksi*. Pučko otvoreno učilište, Korak po korak.
- Tankersley, D., Ionescu, M. (2016). The ISSA Principles of Quality Pedagogy: Quality Early Childhood Education and Care through democratic processes, *Learning for Well-being Magazine, Issue 1*, Universal Education Foundation.

RELATIONSHIP BETWEEN FAMILY AND PRE-SCHOOL INSTITUTION – TOWARDS A QUALITY PARTNERSHIP

Nataša Cvijanović

Abstract

One of major indicators of the quality of pre-school education and moral education is a relationship between a family and a pre-school institution. This relationship is a prerequisite for realisation of the tasks of education and moral education determined by the Programme of pre-school education and moral education, which is the reason why the paper discusses attitudes of educators and parents concerning their mutual relationship in the process of education and moral education. In addition, the paper presents the most dominant forms of the aforementioned partnership, stating that, based on a research involving 572 parents and 811 educators from 42 pre-school institutions in the Republic of Srpska, this partnership, in most cases, comprises a two-way exchange of information about the current state of affairs in the institution designated, about general progress of a particular child, and about generating an encouraging environment for studying at home. All this points to a more traditional approach as regards the relationship in question, which mainly implies that parents take a passive role, limiting their activities to parent-teacher meetings and one-to-one office hours with the respective teacher. The results given imply the necessity for establishing new forms of parent-teacher partnership, which would lead to improvements in a family – pre-school institution relationship. That way, there would be better conditions created in order to provide a response to numerous challenges the modern-day family is confronted with, as well as more opportunities for the pre-school institution, which, as such, can mobilise its capacities in order to adapt to the changes occurring on a daily basis.

Keywords: *partnership, family, pre-school institution, forms of partnership.*

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ СЕМЬИ И ДОШКОЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ – НА ПУТИ К КАЧЕСТВЕННО НАПРАВЛЕННОМУ ПАРТНЁРСТВУ

Наташа Цвијанович

Резюме

Одним из очень важных показателей качества дошкольного воспитания и образования является взаимодействие семьи и дошкольного учреждения. Это взаимодействие — предпосылка для осуществления поставленных задач воспитания и образования, установленных Программой дошкольного воспитания и образования, поэтому в работе рассматриваются мнения воспитателей и родителей по вопросу их взаимодействия в процессе воспитания и образования детей. Кроме того, в работе были представлены самые доминирующие виды партнёрства дошкольного учреждения и семьи, когда по результатам исследования, в котором приняли участие 572 родителей и 811 воспитателей из 42 дошкольных учреждений в Республике Сербской, было установлено, что чаще всего партнёрство связывается с двунаправленным обменом информации между родителями и воспитателями об актуальных темах из учреждения, общем прогрессе детей и созданию благоприятной среды для домашних занятий. Всё это указывает на существование более традиционного подхода во взаимодействии дошкольного учреждения и семьи, чаще всего подразумевающего пассивную роль родителя, сводящуюся к родительским собраниям и индивидуальным разговорам. Такие результаты поощряют нас переоценить необходимость фокусирования на различных видах партнёрства, что должно привести к дополнительному улучшению взаимодействия семьи и дошкольного учреждения. Таким образом заодно создадутся лучшие условия для того, чтобы ответить на многие вызовы, с которыми сталкивается современная семья, а также создать лучшие условия для дошкольного учреждения, которое должно быть готовым приспособиться к изменениям, возникающим ежедневно.

Ключевые слова: партнёрские отношения, семья, дошкольное учреждение, виды партнёрства.